

BAYBURT MANİ ATMA TÜRKÜLERİ ÜZERİNDEN BAYBURTLUYU TANIMAK*

Haci Salih ERASLAN**

Makale Geliş Tarihi: 06.02.2020

Makale Kabul Tarihi: 12.03.2020

Giriş

Sürekli değişim içinde bulunan insanlığın eskiden beri mutad gelenekleri zamanla geri plana atması, o toplumun yozlaştığının temel göstergelerinden sayılabilir. Yeryüzünde ne zaman ki insanlığı görülmeye başlandı değişim ve gelişim sirkülasyonu bu andan itibaren başladı demektir. Tarihsel süreçle beraber toplumu oluşturan en değerli öğeler değişim içinde buldukça köyler, kentler, ülkeler kısacası tüm insanlık kendini istemese de bu değişime mahkûm etmiştir. İnsan, modern mantaliteyi kendine itiyat haline getirebilmek için geleneğine, adetlerine yabancılaşmıştır. Özellikle Doğu toplumları ağırlıklı olarak Batı'yı taklit etmiştir. Tanzimat'la beraber Türk halkının yaşadığı en belirgin değişimi bu dönemden sonra görmek daha mümkündür. Bakalım Bayburtlu bu değişimi nasıl hissetmiş ve nasıl yaşamış? Çalışmamızda tematik bir yol izleyerek verilen örnekleri daha iyi kavrayıp ve daha iyi hissedebiliriz. Bunun için temalar üzerinden gideceğiz.

* Bu çalışma, saha araştırması ile elde edilmiş derlemedir.

** Bayburt Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı 4. Sınıf öğrencisi, slhersln@gmail.com.

1. Gurbet veHasret Teması

Günümüz yaşantısında eskiye nazaran pek olmasa da gurbete çıkma durumu hala yaşanmaktadır. Fikrimce bu bizim geri kalmışlığımızla ve yeterince gençlerimizi bulunduğu coğrafyada tutacak yeteri miktarda kaynak ve iş imkânı olmayışından dolayıdır. Bu nedenle bize ayrılığısıyla hasretini ve geride bırakılanların acısını tatmak kaçınılmaz olacaktır. Bayburt'un Çiğdemtepe Köyü'nde yaşanan bu içli hikaye de göreceğiz ki bir gelin eşinin gidip uzun yıllar dönmemesi üzerine kırman yani evin kat kat çıkan tavanını silerken dizdiği maniye duyan kayın validesi onu rahatsız etmemiştir ki yüreğindeki diline vursun da rahatlasın zira kayın valide ses verse acısı, özlemi yine yüreğine akacak. Çünkü gelinlik etme âdeti denen bir durum söz konusudur. Gelin kayın babası, kayın validesi ve diğer aile üyelerinin yanında kendini ifade etmek için söz istemesi gerekmektedir zira konuşması ayıp sayılır. Söylenen dizeler mani nazım şeklinde olsa da bir nevi ağıt biçimindedir. Şöyle bir bakalım.

1)

Eski tepir teperem
Yâre göynek tikerem
Eger yârim gelmezse
Hem ağlar hem sökerem

Eski tepir daldadur
Yârim uzah yoldadur
Ses verirem ses almaz
Zalım dağlar daldadur

Eski tepir yakaram
Çıkar yola baharam
Eger yârim gelmezse
Abu köyi yiharam

Analiz edecek olursak sevgili eşine karşı sevgisini yitirmemiştir. Ve ona karşı beslediği umudunu hep diri tutmuştur. Eşine gömlek dikmesinden onu söküp yeniden dikmesinden bunu anlayabiliriz. Yine uzaklara seslenmesinden sesinin dağların gölgesinde kaybolmasına rağmen bağırısından vazgeçmeyişiinden bunu anlayabiliriz. Âşık kadın son dörtlükte hasretinden ne denli muzdariptir ki tepir taşını bile yakacak güçtedir. Yine de yol gözlemektedir lakin eşinin gelmeyişiyle bulunduğu yeri tarumar edecek kadar serzeniştedir. Kişi içinde bulunduğu durumu saygı çerçevesinin içinde boğarak yutmaktadır. Bu durumda onu içten içe kemiren bir derttir. Onun bu içli isyanı aslında bulunduğu döneme karşı bir direniştir.

2)

Maviyem mene rmiyem?
Beline kemer miyem?
Yedi yıl gurbet gezsem
Sen benden döner misen?
Maviyem mestim oğlan
Küçükten dostum oğlan
Yedi yıl gurbet gezsen
Ben senden dönmem oğlan

Yine burada bir söyleşi havasında dizilen manide kız âşık sevgisine sadık oluşunu sevdiğinin 7 yıl boyunca gurbette kalmasını normal karşılayıp umut beslemektedir. Son dörtlükte sevgilerinin temelini küçüklüğe dayandıran kız âşık bağlılığını açıkça ve cesurca belli etmektedir. Erkek âşık ise sevgisine sadık olup olmadığını anlamakta şüphecidir lakin eski kültürde ne denli sadık olunma durumu aşikârdır.

3)

Ağlaram başım başım
Yastuğa ahar yaşım
Ne anam var atam
Ne de candan gardaşım

Zalim gurbet nitelendirmesinin en büyük tecellisini bu manide görmek mümkündür. Köylümüz Ahmet'te bu durumu bu şekilde dile getirmiştir. Geçen her gece ona gözyaşı ve zulüm olmuştur ve içinde bulunduğu yalnızlık ise onu perişan etmiştir.

4)

Ördek ne yatarsan ıssız ovada
Eşin gelür seni arar yuvada
Gırıldı ganadım galdım burada
Gadir mevlam götür beni murada

Bu dizelerden de anlaşılacağı üzere âşık kendi içine düştüğü durumun aynısını ördekte de görmüştür ve ona bu durumu görmesi için seslenmektedir. Ben yârimden ayrıyım sen ayrı kalma dön yuvana dermişçesine ördeğe seslenir. Ayrılığın çaresizlikle buluştuğu bu türküde âşık sevdasına kavuşmuş mudur bilinmemektedir.

6)

Trene bindim
Tren yürümez
Geri döndüm de
Kövüm görünmez

Derdim galıpdur
İçerim bilinmez
Sorma ki sende
Yara deşilmez

Gurbete çıkan Bayburtlu adamın ağzından dökülen dizelerde onun ne denli dertli ve hüznün içinde olduğunu görürüz. Gurbeti bir kalıp şeklinde gönlüne oturmuş ve oradan kalkmayan bir yara olarak görmektedir. Bu durumu ise dönemin şartlarına bakarak gurbetin istenmeyerek yapılan bir durum olduğunu görebiliriz.

2. Aşk,Sevgi ve Ayrılık Teması

Dünya var olduğundan bu yana tüm çağlarda, tüm toplumlarda doğanın bir kanunu niteliğinde olup en nitelikli bir ihtiyaç olarak görülmüştür aşkta sevgide. Nitekim insanoğlu hayat kurmak için cinsler arası birlikteliğe kendisini hep muhtaç olarak görmüştür. Yeryüzünde sayısızca aşka, sevgiye dair söylenmiş söz vardır. Bunları arayıp bulmak tamamına ulaşmak zordur. Genelden özele giderek bakalım Bayburt'un Arpalı Beldesinde yaşayan bir âşık sevgisi nasıl anlatmış?

1)

Portakal soyulur mi?
Tabağa goyulur mi?
Yar dedüğün şekerdür
Şekere doyulur mi?

Portakalın dilimi
Verin benim yârimi
Yârimi vermeyenler
Göze alsın ölümü

Portakal dilim dilim
Gel otur benim gülüm
Gel otur gucağıma
Ne diyim sana gülüm

İnceleyecek olursak âşık burada portakal imgesi ve onun tatlı oluşunu belirli bir sistematik şekilde rikkatli bir üslupla karşı tarafa olan ilgisini beyan etmektedir.

2)

Körpi salladı beni
Körpi salladı beni
Gören ağladı beni
Gören ağladı beni

Gâvur urumun oğlı
Gâvur urumun oğlı
Sevdi almadı beni
Sevdi almadı beni

Gidelim örenlere
Gidelim örenlere
Bu derdi verenlere
Bu derdi verenlere

Bu derdi verdi Allah
Bu derdi verdi Allah
Bana bir sabır Allah
Bana bir sabır Allah

Giderem gelür müsen?
Giderem gelür müsen?
Severem bilür müsen?
Severem bilür müsen?

Seve seve yar ettim
Seve seve yar ettim
Ayrıla bilür müsen?
Ayrıla bilür müsen?

Âşık burada terk edilişinin verdi hissi anlatmaktadır. Çiğdemtepe, Arpalı ve civar köylerde dillenen bu mani çokça zikredilir bunun sebebi fikrimce çapkın köy delikanlılarının masum köy kızlarını alıkoyup istifade etmesidir. Kızlar ise bunu açıkça değilde umumi yerlerdeki (düğün, kına vs.) medeni cesaretlerini göstererek oyunlar oynayıp melodik şekilde dile getirebilmişlerdir. En son 2 mısradaki ise delikanlıyı kendi vicdanına bırakarak onu çıkmaza sokmuştur kız âşık. Delikanlı ise bu vicdanı

durumu erkekliğine yediremeyip karşı tarafı yalnız bırakmamıştır. Bağlı oldukları örfi durumu vicdana bağlı tuttukları için ayrı olduğu kişiyi bile kendisinin namusu gibi saymaktadır yöre insanı. Bu tabu ise günümüzde artık oldukça aza indirgenmiştir.

3)

Bacaların başına
Bacaların başına
Serecehem pazıyı
Serecehem pazıyı

Yar benden esürgeci
Yar benden esürgeci
İki satır yazıyı
İki satır yazıyı
Bacaların başına
Bacaların başına
Serecehem kilimi
Serecehem kilimi

Yar benden ayrı yedi
Yar benden ayrı yedi
Karpuzun dilimini
Karpuzun dilimini

Sevgilinin seveni dikkate almaması ve ondan ayrı iş görmesini karpuz ve mektup sembolüyle anlatan genç bir Bayburt köylüsü bu tutumuyla sevdiğine olan sadakatini anlatmak istemiştir.

4)

Lazutluğa girmişem
Mendil ver allı yara
Ben çitim yitürmüşem
Mendil ver allı yara

Eski yardan ne olur
Mendil ver allı yara
Taze yar yitürmüşem
Mendil ver allı yara

Lazutların saçağı
Mendil ver allı yara
Sıyr kından bıçağı
Mendil ver allı yara

Bele mi gonuşmutuh?
Mendil ver allı yara
Yigitlerin alçağı
Mendil ver allı yara

Lazutlar tel tel oldi
Mendil ver allı yara
Açıldı den den oldi
Mendil ver allı yara

Ben ayrılık bilmezdim
Mendil ver allı yara
Ayrılık senden oldi
Mendil ver allı yara

Çiğdemtepe Köyüne münhasır bu manide köylü kızın, terk eden erkeğe serzenişi ve sitemkârlığını görmek mümkündür. Verilen sözü tutmayan erkeğe yigitlerin alçağı nitelemesini yapması âşık kızın ona ne kadar inandığını ve yüz üstü bırakıldığını anlatmaktadır. Mısır tarlasında sevda yenileyen âşıklar yine aynı tarlada aşk yitirirler. Gizli kapaklı buluşmak aşklarını heyecanlı yapmıştır. Günümüzde bu durum artık yok denecek kadar azdır. Buradan da anlaşılacağı üzere belirgin bir kültür özelliğimizi de yozlaştırmış durumdayız. Sevgiler büyük heyecanını âşıkârlığa kaptırmıştır çünkü.

5)

Limona sıktım duz
Limona limona
Sen beni yaktın gız
Limona limona

Abu köyün içinde
Limona limona
Ne cilveli çıhtın gız
Limona limona

Gemim geliyor gemim
 Limona limona
 Limana mı dalacah
 Limona limona

Acep benim sevdiğüm
 Limona limona
 Ellere mi varacah
 Limona limona

Arpalı beldesine münhasır olarak dillenen bu manide, limon sembolü üzerinden platonik bir sevgiliye duyulan sevgiyi ve onun başkasına gidebileceği ihtimalinin üzücü bir vaziyet olduğunu anlatmak mümkün olacaktır.

6)

Koçları vurduh deriye
 Öldük ariya ariya
 Terzi kolların kuriya
 İçlik yara dar geliyor

Bu dörtlükte ise Bayburtlu genç sevgilisinin içliğini bile dert ederek terziye karşı kendini taarruzda hissetmiştir. Toplum bu durumdan eleştirecek olursak şu an ki konumda aynı durumu yahut ona benzer durumu dert edinecek âşık bulmak çok zor olacaktır.

7)

Bayburt'un üstüne kandil olayım
 Ağliyan gözlere mendil olayım
 Sen bir sari çiçek bende bir ari
 Gide gele yar dalına konayım

Ara ver ara ver dağlar ara ver
 Götür selamımı yara ver
 Nazli yarda selamımı almazsa
 Yine getir selamımı behen ver

Kendisine, sevdasının her zerresini gerekli bilen âşık kendini arı olarak görerek en doğru sembolü kullanmış diyebiliriz. Çünkü arı çiçek ayırmaksızın gezer ve bal yapar. Arpalı beldesine münhasır olan 11'li hece ölçüsüyle söylenen atma türkü niteliğindeki maninin ilk iki mısrasında Bayburt ilini aydınlatıp tüm sevdalardaki ayrılığa, hasrete ve kötü olan tüm duyguları gözeterek mendil olmak isteyen âşık,

toplumu içinde bulunduğu zor şartlardan ötürü bozulan gönül işlerini toplumsal bir fotoğrafın içinden bakıp çözmek ve yok etmek istemektedir. Lakin son dörtlükte işler düşündüğümüz gibi olmamaktadır. Şartlara bağlı bozulan ilişkiler, belli bir vakitten sonra da düzelecek bir hal bulamaz ve sevgi gönlü terk eder. Zira aşığına selam gönderen aşığın selamı dahi niteliksiz kalmaktadır.

8)

Bayburdun sulari bükülür gider
Daramış zülfünü bükülür gider
Bir yigitde sevdüğünü almazsa
O yigitin beli bükülür gider

Ördegin sürüsü gazınan gelür
Baharın gohusu yazınan gelür
Bir yigitde sevdüğünü almazsa
O yigit odasına nazınan gelür

Âşık sevdiğini almaz ise yaptığı ve yağıcağı işlere karşı kendini ağırdan satarak kendini soyutlama çabası içindedir. Tek çare ise sevdiğine kavuşmasıdır. Nitekim birbirinin gelişini haber veren iki örneklendirme yaparak kendi gelişinin ardından sevdasının gelmesini istemektedir.

9)

Körpünün başlarında
Hanım eylen eylen
Canım eylen bende gelem

Otursam taşlarında
Hanım eylen eylen
Canım eylen bende gelem

Benim bi sevdüğüm var
Hanım eylen eylen
Canım eylen bende gelem

On dokuz yaşlarında
Hanım eylen eylen
Canım eylen bende gelem

Körpünün altı tiken
Hanım eylen eylen
Canım eylen gelem

Yahti beni gül iken
Hanım eylen eylen
Canım eylen bende gelem

Allah'ta seni yahsın
Hanım eylen eylen
Canım eylen bende gelem

Üç günlük gelin iken
Hanım eylen eylen
Canım eylen bende gelem

Mest etdin canım Zöhrem
Hanım eylen eylen
Canım eylen bende gelem

El oğluni gendine
Hanım eylen eylen
Canım eylen bende gelem

Dost etdin sen gendine
Hanım eylen eylen
Canım eylen bende gelem

Anlaşılaçağı üzere bu türküde âşık sevgilisine karşı bir serzeniş içindedir ve onu hicvetmektedir. Türkü tekrarlar içermektedir. Bunun sebebi olarak şöyle bir çıkarımda bulunmak doğru olacaktır. Âşık duyduğu acıyı, ızdırabı her defasında dillendirerek onu yaşamaktadır ve anlatmaya, göstermeye çalışmaktadır. Çünkü aşığın sevgisine olan ihanetini görmek mümkündür. Gül ve bülbül arasında anlatılan hikâyelere bir telmih ve atıf söz konusudur. Nitekim âşıklar, bülbülün güle feryat ederken gül, onun bu feryadını duymazdan gelerek vefasızlığın simgesi olmayı başarmıştır. Türküyle mukayese edecek olduğumuzda ise aşığın sevgisine ihanet eden sevgiliyi görürüz. Söz konusu sevgili başka birini dost edinerek gerçek sevgiyi, aşkı görmezden gelmiştir.

10)

Sallandım girdim bağa
Başım deydi yaprağa
Dedim bi murad alım
Tez godular toprağa

Bağa indim budanmış
Güle bülbül
Yara eller dadanmış dadanmış
Ben bülürdüm yar benim

Mani türünde söylenmiş olan bu derlemede yine gül ve bülbül telmihini görmek mümkündür. Âşık sevdasına ulaşmak için türlü meşakkatler içerisinde. Sevgilisine kavuşmak dileği yarım kalmıştır. Sonrasında oda bunu anlamıştır. Zira sevgilisini bir güle benzeten âşık ona başka bülbüllerin sahip olduğunu görmüştür. Bu durumda kendisi de sevdasından vazgeçmeyi seçmiştir.

11)

İlice düzünde bir siyah çalı
Çalının dibleri döşeli hali
Sallan gel sevdüğüm dünyanın mali
Seni behen beni de sehen etmeli

11’li heceyle söylenmiş olan bu türküde âşık sevgilisine giden yolu dayayıp döşemiştir. Ona giden yollarda dikenli çalıkların altına bile halılar sermiştir. Sonrasında elde etmiş midir sevgilisini derlemenin devamı olmadığı için orası meçhuldür.

12)

Elmaydım oydun beni
Hanım ninno ninno
Ne nazik soydun beni
Hanım ninno ninno
Soydun beceremedin
Hanım ninno ninno
Yarın godun beni
Hanım ninno ninno
Elmanın eyimisi
Hanım ninno ninno

Datlıdur değirmisi
 Hanım ninno ninno
 Mehmet'e gurban olsun
 Hanım ninno ninno
 Üç kızının eyisi
 Hanım ninno ninno

Bu atma türküde erkeğin kıza değil de tam aksine kızın erkeğe bir serzenişi duyulmaktadır. Kendini allanmış, yetişmiş bir elma ile niteleyip yetişkin bir genç kıvamına gelmiş olarak gören genç kızın sevgilisine kendisini sunmasına rağmen bu durumun başarısızlıkla sonuçlanmasından dolayı bir öfke duyduğunu görmekteyiz. Biz bu çalışmamızda ve de bu derlemede son mısralara doğru kızın kendini şehvani olarak teslim etmesinin başarısız olmasından ötürü yinede sevdiği kişiye başkalarını feda edebilecek düşünce içindedir. Türküde bahis olunan isim değişiklik gösterebilir.

3.Gelin-Kaynana İlişkisi ve Misafirler İçin Söylenen Atma Türkü ve Manilerden İlişkileri Anlamak

Yöre fark etmeksizin izlediğimiz televizyonda, duyduğumuz radyoda, okuduğumuz kitaplarda, dinlediğimiz şarkı ve türkülerde kısacası hayatımızı içine alan her mecrada gelin ve kaynana hep demeyelim de genellikle çekişmiştir. Zira eski gelenekte gelin ve damat çocuğunu aile yanında sevemez, kucağına alamaz ve onunla alakadar olamaz. Çünkü bu ahval büyük bir saygısızlık olarak görülür. Bu fikrimce cehaletin bir vergisidir. Yine civar köylerden gelen kızlara ve köyün gençlerinin kendileri arasında birbirlerine attıkları mani ve türkülerde şimdiki gibi karşı cinse ulaşmanın zorluğundan dolayı fırsattan istifade etmek vardır. Bunu da derlediğim atma türküde de görmek mümkün olacaktır. Bakalım Bayburt'un civar köylerde ki gelin-kaynana ilişkisi ve genç kızlara ilgi nasılmış?

1)

Yenge gızın bir dane
 Saçları dane dane
 Yenge gızın ikidir
 Biri benimkisidür
 Yenge gızın üç oldi
 Biri behen güç oldi
 Yenge gızın dör doldi
 Biri behen derd oldi
 Yenge gızın beş oldi
 Biri behen eş oldi
 Yenge gızın altıdur

Yanahlari datlidur
Yenge gızın yediye
Biri behen hediye
Yenge gızın sekizdür
En kuçugi ekizdür
Yenge gızın tohuzdur
En kuçugi domuzdur
Yenge gızın on tamam
Bayıldım eman eman

Yengeye seslenerek onun üzerinden kızlara karşı atılan bu atma türkü köy delikanlıların kızlara kendini gösterme ve beğendirme çabasıdır. Sürekli kızları kendilerine eş etmeye çalışma güdüsü köy delikanlılarının yalnızlığını ve bundan müteessir olduklarının göstergesidir. Bu atma türkü ise Çiğdemtepe köyüne münhasıran söylenmiştir. Fakat civar köylerde de söylenmektedir.

2)

Gaynanam gara gazuh
Yazuh geline yazuh
Gaynanamın kışına
İki çatal bir gazuh

Gaynananın eyisi
Derin olsun guyusi
Eşin eşin guylayın
Heç çıhmasın gohusi

3)

Gaynana gazan garasi
Gaynata Allah belasi
Oy oy gaynana

Görümceyi sorirсан
Yanmış baluhtavasi
Oy oy gaynana

Gayın beyi sorirсан
Dış gapinin mandali
Oy oy gaynana

Damat beyi sorirsan
Pahlavanin ortasi
Oy oy gaynana

Burada gelini ve kaynananın pozisyonunu toplumsal bir fotoğrafın içinden yorumlayarak şöyle anlayabiliriz. Gelin ezilen taraftır kaynana ise ezen önceki sayfalarda da belirttiğim üzere Türk kültürlerinde bu durum hep aynı olmuştur. Nitekim gelinin ağzından söylenmiş gibi yazılan dörtlüklerin 2.sinde kaynanayı ölmeden gömecek kadar nefret duyan bir gelin görmekteyiz. Köy halklarında da geleneğe bağ sıkı olduğu için ne kadar ezilse de ses çıkaramaz gelinlerimiz. Değişen ve gelişen toplumda bunu yıkmaktayız artık. Zira kişiler buldukları ailelerin ezilerek kullanılanı olamaz. 3. derleme, gelin ağzından söylenen bir atma türküdür fakat tekerrür eden "Oy oy gaynana" mısrası çıkarıldığında mani niteliği taşımaktadır. Derlemede gelin eşi haricinde ki aile içindeki kişileri göreceğ gözünü yoktur. Bu da onun ezilmişliğini ve sömürülüşünü anlatmaktadır. Baklavanın ortası olarak sembolleştirdiği eşini var olan bir şeyin en iyi parçası olarak görerek diğer parçalara sabır gösterdiğini anlatmaktadır. İçten içe bir isyan söz konusudur fakat geleneğe bağlılık kişiyi teskin etmeye yetmiştir.

4)

Gudugumi çaldılar
Laylaylom
Bu gece villasından
Laylaylom
Bir buduni buldılar
Laylaylom
Sülo'nun çorbasında
Laylaylom

Gudugumi çaldılar
Laylaylom
Bu gece şatosundan
Laylaylom
Potcuguni buldular
Laylaylom
Ayşe'nin pilavında
Laylaylom

Gudugumi çaldılar
Laylaylom
Bu gece anasından

Laylaylom
Guyruğuni buldular
Laylaylom
Memmet'in dolmasında
Laylaylom

Gudugumi çaldılar
Laylaylom
Bu gece yatağından
Laylaylom
Derisini buldular
Laylaylom
Fatma'nın datlısında
Laylaylom

İki cins arası atışma şeklinde oluşan yaptığım derlemede guduk, yani yavru köpek sembolü üzerinden köy gençleri birbirine latifeli söyleyişlerde bulunarak karşı cinsini etkilemek istemektedir. Çiğdemtepe köyüne has olup diğer köylerde de söylenen atma türküde değişiklikler olması muhakkak olacak ki diğer köylerde guduk üzerinden değil başka bir hayvanı sembol seçerek karşı cinse atıfta bulunmuşlardır köy gençleri. Örneğin ferik, yani tavuk, hindi vb. hayvanların yavrusu yahut kuruk yani at yavrusu ya da mozuk yani inek yavrusu vs. hayvan motiflerini çoğaltabiliriz. Türküdeki isimler değişiklik gösterebilir.

5)

Südi goydum gazana
Bah süzene süzene
Şu Nurcan'da benziyor
Mereklerde gezene

Südi goydum gazana
Bah süzene süzene
Şu Kadir'de benziyor
Tereklerde gezene

Südi goydum cıngıla
Bah süzene süzene
Şu Elif'te benziyor
Ahorlarda gezene

Südi goydum cıngıla
Bah süzene süzene
Şu Apoda benziyor
Camuş gibi gezene

Atma türkü niteliğindeki manide kişiler birbirini yererek ve yine hayvanlara has yaşama alanları kastederek karşı tarafa bir latifeli gönderme yaparak onu etkilemeye çalışmaktadır. Fikrimce süreklî iç içe oldukları yer ve işler üzerinden örnekler verilmesi buldukları coğrafya ve yaptıkları işin köylünün üzerindeki etkisini göstermektedir. Yergiler şu zamana göre hoş olmasa da köylü gençler nazarında munis bir fikriyatla karşılanır. Bu da adapte oldukları hayatın temel göstergesidir. İsimler değişiklik gösterebilir

4. Köyler Arası Atılan Türkü ve Manilerden İlişkileri Anlamak

Köyler arası birbirini çekememezlikler hala günümüzde Bayburt yöresinde meşhurdur. Gerek yakın köyler arası gerek uzak köyler arası bunu görmek çok kolay ve mümkündür. Tek manide olarak derlediğim bu manide iki yakın köyün arasında olan birbirini çekememezliğe değindim.

1)

Varzahan ağalari
Dere gurbağalari
Gelsinler tomliya
Görsünler ağalari

Varzahan(Uğrak köyü eski ismi) ve Tomla(Çiğdemtepe köyü eski ismi) köyleri arası bir Çiğdemtepe köylüsünün Uğrak köylüsünü nasıl ve ne derecede yediğini görmek kaçınılmazdır. Kendi köy ağasını yücelterek diğer köy ağasını dere kurbağası olarak nitelemiştir.

Sonuç

Bu çalışmada Bayburtlu ve Bayburt köylüsünü anlamaya, tanımaya çalışarak onların dilinden derlediğim mani ve atma türkülerle onları ne denli şeylerin meşgul ettiğini ve sorunlarını nasıl içselleştirerek şiirsellikle buluştuğunu görmeye çalıştım. Kültür, gelenek ve adetlerin toplumsal olarak korunduğu köylerde yaşananlar sözlü olarak varlığını korumaktadır. Derlemelerimde de bu yaşantıların izlerini mısralarda bulmak mümkündür. Bilhassa Çiğdemtepe ve Arpalı yerleşkelerinden yapılan derlemelerde durumlar şuan için derlediğimiz şiirlerin çokça dışındadır. Zira değişen ve gelişen Dünya'da köylerimizde buna ayak uydurmak zorundadır. Çünkü insanlık tarihsel süreç içinde kendini modernize etmek için uğraşmıştır ve değişmiştir. Bir bakıma bu değişim kötüdür fakat bir bakıma çok iyidir. Bunu açılacak olursak

kaybolan gelenek ve o geleneklere bağlılık eskisi gibi yoktur. Esas olan bu değişim, köklere sadık kalarak yapılan değişimdir. Bunun üzücü olduğu kadar sevindirici yanı da vardır nitekim kişiler artık kendilerini ifade edebiliyor, özgürlüklerinin bilincinde hareket edebiliyor ve çocuklar aile sevgisiyle yoğrulup kendinden sonra gelen jenerasyonu sevgiyle büyütebiliyor. Bayburt insanını ve Bayburt köylüsünü konu aldığım çalışmadan yola çıkarak değerlerimizi sizlere hatırlatmaya çalıştım. Onları ne kadar bilirsek o kadar milli mefkûremizi canlı tutmuş olacağız. Kaybolan biz ve değerlerimiz olmasın.

Kaynakça

Eraslan,Remiye,Bayburt,1964:İlkokul

Eraslan,Fatma,Bayburt,1942:Yok

Bozdağ,Nezahat,Bayburt,1954:İlkokul

Eraslan,Hicabi,Bayburt,1988:Üniversite

